

Hoe zit het met de juridische status van monumentale bomen?

Mogelijkheden op lokaal, provinciaal en landelijk niveau

Onlangs verscheen een rapport van een onderzoek, uitgevoerd door Terra Nostra, naar de mogelijkheden tot verbetering van de bescherming van monumentale bomen. Hierover lees je elders in deze uitgave (p.30). Voor het onderzoek werden vijftien 'casusbomen' aangewezen en onderzocht op allerlei aspecten. Jilles van Zinderen was bij het onderzoek betrokken vanwege het juridische aspect. We gingen met hem de diepte in met betrekking tot de juridische positie van bomen en de mogelijkheden en onmogelijkheden om bomen te beschermen.

Auteur: Heidi Peters

Jilles van Zinderen is advocaat en gastdocent bij diverse groene opleiders, waar hij leerlingen en studenten vertelt over de juridische en wettelijke aspecten van hun toekomstige werkzaamheden. We vroegen hem allereerst: wat is eigenlijk een monumentale boom? Van Zinderen: 'Dat is dus niet duidelijk; dat kwam ook al snel naar boven tijdens het onderzoek. Het hangt ervan af aan wie je het vraagt. Een expert in veteranenbomen kijkt naar de ouderdom, en bijvoorbeeld naar de voordelen op ecologisch gebied die zo'n oude boom met

zich meebrengt. Vraag je het iemand die veel weet van cultureel en historisch erfgoed, dan vindt die de verhalen belangrijk uit de tijd van het planten of de ontwikkeling van de boom. Gemeenten hebben vaak een monumentaleboomlijst, maar daar staan bomen op die door die gemeente zijn aangewezen als monumentale boom, volgens haar eigen criteria. Vaak wil die gemeente bepaalde bomen een betere bescherming bieden dan de rest en wordt daarvoor een systeem gehanteerd, mét de term "monumentale boom".'

'We moeten volgens Van Zinderen niet de illusie hebben dat bomen met zo'n status tot het einde der tijden beschermd zijn, maar de status kan wel helpen om bepaalde bomen statuur te geven'

Over de juridische status van (monumentale) bomen is het laatste woord nog niet gezegd.

(Foto: Bart van Duijnhoven, Terra Nostra)

De Bomenstichting werkt ook met een lijst van monumentale bomen volgens eigen criteria, met maar liefst 15.000 exemplaren. Die criteria kunnen dus onderling afwijken. Daarom is in het eerder genoemde onderzoek en het bijbehorende rapport (zie link onderaan) het begrip ‘monumentaal’ losgelaten. Er is er vooral gekeken naar cultureel erfgoed en naar de vraag wat een boom uniek maakt.

Rijksmonumentale status voor bomen?

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) kent de monumentenstatus onder meer toe aan gebouwen en landschapsinrichtingen, zoals parken. Voor bomen bestaat die status niet op Rijksniveau. De toekenning aan bomen wordt voornamelijk gegeven door gemeenten. ‘Het begrip “cultureel erfgoed” is wel aan het verbreden’, legt Van Zinderen uit. ‘Er zijn immateriële zaken die toch cultureel erfgoed zijn, zoals het ambacht van molenaar, of op de Unesco-lijst van immaterieel erfgoed staan, zoals het Brabants worstenbroodje. Je kunt je afvragen waarom je bomen niet in zo’n lijst kunt opnemen.’

Tijdens het onderzoek bleek dat twee van de vijftien onderzochte bomen ondanks de gemeentelijke bescherming een groot risico hadden gelopen om gekapt te worden. Door ingrijpen van omwonenden en de Bomenstichting werd de kap van deze twee bijzondere oude bomen voorkomen. Zijn er meer of andere wettelijke bescher-

mingsmogelijkheden of kunnen die worden ontwikkeld? Volgens Van Zinderen zijn die er zeker: ‘De Omgevingswet biedt gemeenten de kans om meer integraal beleid te maken. Provincies lijken geen rol te spelen, terwijl zij wel de middelen hebben om bomen beter te beschermen. Je kunt je ook afvragen of je niet de Rijksmonumentenstatus kunt geven aan een paar bomen die het gemeentelijk en provinciaal belang overstijgen, die zo uniek zijn dat heel Nederland ze zo lang mogelijk wil bewaren en bewaken. Of dat tot de mogelijkheden behoort, is nu aan de RCE.’

We moeten volgens Van Zinderen niet de illusie hebben dat bomen met zo’n status tot het einde der tijden beschermd zijn, maar de status kan wel helpen om bepaalde bomen statuut te geven. ‘Wij denken dat dit een positieve bijdrage kan leveren aan het beschermen van zulke unieke bomen.’

Waar lopen bomen risico?

Van Zinderen is als advocaat gespecialiseerd in conflicten en herkent die ook in het bomenbeheer: ‘Waar lopen bomen risico? Dat heeft bijvoorbeeld te maken met de tijdelijkheid van de mens. Een boom met een eigenaar die er blij mee is, heeft over 20 jaar misschien een nieuwe eigenaar die van de boom af wil. En een buurman die een boom waardeert, doet dat niet meer wanneer die heel groot is geworden. Burenrecht kan dan een rol gaan spelen. Ondervangt de regelgeving dat soort situaties

ten voordele van de boom? Een monumentale status is niet altijd een garantie. Maar ik kan me wel voorstellen dat een gemeente de grond rond heel unieke bomen opkoopt, zodat niet alleen de boom, maar ook de groeiplaats wordt beschermd.’

Van Zinderen mist bij gemeenten soms een meer proactief beleid – een beleid dat niet alleen kap verbiedt, maar ook regelgeving omvat om bomen zo lang mogelijk gezond te laten staan. ‘In de ideale situatie zou een klein groepje bomen nationale bescherming krijgen en een wat grotere groep provinciale bescherming. Op gemeentelijk niveau zou er een bandbreedte zijn van wat die gemeente belangrijk vindt. Daarbij het kan zijn dat een boom gemeentelijke, provinciale én landelijke bescherming geniet. Dat zijn dan exemplaren die heel, heel oud moeten worden.’

Kortom

Op dit moment is boombescherming bijna uitsluitend op gemeentelijk niveau georganiseerd. Provincies beschermen wel oude bossen en kleine landschapselementen, zoals karakteristieke boomwallen, maar het beschermen van individuele bomen lijkt bij de provincies nog wat onderbelicht. Aan bomen kunnen verschillende beschermwaarden worden gekoppeld: leeftijd, cultuurhistorisch belang, grootte, vorm, maar ook de ecologische waarde die de boom levert.

‘We hebben in Nederland een traditie als het gaat om het beschermen van bomen. Bij gemeenten is er ook expertise aanwezig én goede wil; bomen zijn niet vogelvrij. Tegelijkertijd ontbreekt er nog een gevoel van urgentie, en soms specifieke expertise als het om heel bijzondere exemplaren gaat. Andere politieke keuzes of infrastructurele ontwikkelingen krijgen nogal eens voorrang. Maar in vergelijking met een boom die de potentie heeft om een monumentale boom te worden, zijn wij mensen er maar even.’

Het genoemde rapport is te lezen op de website van Terra Nostra (https://www.terranostra.nl/media/documents/7141_monumentale_bomen_lage_resolutie.pdf)

‘In de ideale situatie zou een klein groepje bomen nationale bescherming krijgen en een wat grotere groep provinciale bescherming’

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!